



Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Καβάφης-Αναγνωστάκης: η συνάντηση των δύο ποιητών»

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΕΝΟΥΤΣΟΥ

Εφαρμογή: ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΕΝΟΥΤΣΟΥ



**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015



ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr



Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Καβάφης-Αναγνωστάκης: η συνάντηση των δύο ποιητών

Εφαρμογή σεναρίου

Μαριάννα Βενούτσου

Δημιουργία σεναρίου

Μαριάννα Βενούτσου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2^ο Γενικό Λύκειο Αχαρνών

Χρονολογία

Από 27-11-2014 έως και 18-12-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

7 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου



Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου, οι μαθητές ήταν πλήρως εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, καθώς κατά τα προηγούμενα σχολικά έτη είχαν εργαστεί σε ομάδες, όχι μόνο στο πλαίσιο του μαθήματος της ερευνητικής εργασίας αλλά και σε άλλα μαθήματα. Επίσης, δεν προέκυψε κανένα πρόβλημα όσον αφορά στον χωρισμό των παιδιών σε ομάδες, αφού στο ίδιο τμήμα είχε εφαρμοστεί στην αρχή της τρέχουσας σχολικής χρονιάς και άλλο σενάριο και επομένως, οι ομάδες διατηρήθηκαν ίδιες ως προς τη σύνθεσή τους.

Το σενάριο που εφαρμόστηκε αξιοποίησε τις νέες τεχνολογίες. Οι μαθητές έδειξαν μεγάλη εξοικείωση με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), λογισμικού δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint), καθώς και με τη διαδικασία επιλογής υλικού με τη βοήθεια των μηχανών αναζήτησης (Google κ.ά.). Παρόλο που το συγκεκριμένο τμήμα γνώριζε τη διαδικασία ανάρτησης στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του ιστολογίου (Blog) και το πρόγραμμα δημιουργίας βίντεο (Windows Movie Maker) από προηγούμενη εφαρμογή, ωστόσο, έγινε μια επίδειξη των παραπάνω προγραμμάτων ως υπενθύμιση.

Όσον αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή, αν και απαιτούνταν η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής, αυτό δεν ήταν πάντα διαθέσιμο. Έτσι, χρησιμοποιήθηκαν η αίθουσα προβολών, η σχολική βιβλιοθήκη, ένας βιντεοπροβολέας, ένας φορητός Η/Υ και δύο ηχεία.

Τέλος, λόγω του θέματος του σεναρίου, προϋπόθεση για την εφαρμογή του υπήρξε η γνωριμία των μαθητών με την ποίηση του Καβάφη και του Αναγνωστάκη. Όσον αφορά στον Αλεξανδρινό ποιητή, τα παιδιά γνώριζαν αρκετά ποιήματά του, αφού –όπως τα ίδια ανέφεραν– τα είχαν διδαχθεί και στο Γυμνάσιο αλλά και στην Α΄ Λυκείου. Τον ποιητή Μ. Αναγνωστάκη σχεδόν όλοι οι μαθητές τον γνώριζαν από το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γενικής Παιδείας, στο οποίο είχαν διδαχθεί ήδη ένα από τα ποιήματά του ([«Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.»](#)).



Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαριάννα Βενούτσου, Καβάφη-Αναγνωστάκης: η συνάντηση των δύο ποιητών, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασικός στόχος του σεναρίου που εφαρμόστηκε ήταν μέσα από τη συνεξέταση των ποιητών Καβάφη και Αναγνωστάκη να αντιληφθούν και στη συνέχεια να επισημάνουν οι μαθητές τα σημεία “συνάντησής” τους, όπως είναι ο πεζολογικός τόνος και των δύο, η ειρωνεία, η γλώσσα –η οποία είναι απογυμνωμένη από τις ποιητικές λέξεις–, η αφόρμηση από την ιστορία κ.ά.

Για την κατάκτηση αυτού του στόχου, αρχικά οι μαθητές, κατά την προαναγνωστική φάση, διάρκειας μίας διδακτικής ώρας, παρακολούθησαν στιγμιότυπα από βίντεο, σχετικά με τη ζωή και το έργο των εν λόγω ποιητών και στη συνέχεια, κλήθηκαν να μελετήσουν ένα συγκεκριμένο ποίημα του Καβάφη και ένα του Αναγνωστάκη, των οποίων επεσήμαναν τα κοινά σημεία.

Τις επόμενες τέσσερις διδακτικές ώρες, που αποτέλεσαν και τη φάση της κυρίως ανάγνωσης, τα παιδιά ως ομάδες μελέτησαν επιπλέον ποιήματα των δύο ποιητών και μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες κλήθηκαν να επιβεβαιώσουν ή όχι την ποιητική «συνάντηση» των Καβάφη-Αναγνωστάκη.

Κατά τη Γ΄ φάση της εφαρμογής του σεναρίου, η οποία διήρκεσε μαζί με την παρουσίαση των εργασιών δύο διδακτικές ώρες, οι ομάδες δημιούργησαν ένα μικρής διάρκειας βίντεο-αφιέρωμα, το οποίο είχε ως θέμα τη «συνάντηση» των δύο ποιητών που μελέτησαν, αξιοποιώντας υλικό από το διαδίκτυο, αλλά και τις δυνατότητες που προσέφεραν οι νέες τεχνολογίες.



Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το συνταγμένο σενάριο, ο βασικότερος στόχος κατά την εφαρμογή ήταν, μέσα από τη μελέτη ποιημάτων των Καβάφη-Αναγνωστάκη, να είναι σε θέση οι μαθητές να εντοπίσουν κοινά στοιχεία μεταξύ των δύο, όπως τον πεζολογικό τόνο και την ειρωνεία, ώστε να μπορέσουν να μιλήσουν για ποιητική «συνάντησή» τους.

Για να κατανοήσουν όλα τα παραπάνω οι μαθητές μελέτησαν διάφορα ποιητικά κείμενα του Καβάφη, προερχόμενα τόσο από τα δημοσιευμένα, όσο και από τα ανέκδοτα ποιήματά του. Όσον αφορά στον Αναγνωστάκη, τα παιδιά μελέτησαν ποιήματα από διάφορες ποιητικές συλλογές του, αλλά και από την τελευταία ποιητική συλλογή, τον *Στόχο*.

Καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής, αξιοποιήθηκε και η μετωπική αλλά κυρίως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Μέσω της πρώτης έγινε χρήση της ερμηνευτικής μεθόδου και του διαλόγου μέσα στην τάξη, γεγονός που συνετέλεσε στο να οδηγήσει τους μαθητές στην κατάκτηση κάποιων από τους επιθυμητούς στόχους, ενώ με τη δεύτερη επιτεύχθηκε η πολύτιμη ανταλλαγή απόψεων και η διαμόρφωση κλίματος οικειότητας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών. Η συμβολή, επιπλέον, των ΤΠΕ ήταν καταλυτική, καθώς κατέστησαν το μάθημα πιο ελκυστικό. Κάτι τέτοιο ήταν εφικτό, αφού οι μαθητές δεν έγιναν απλώς δέκτες γνώσεων και μηνυμάτων, αλλά μπήκαν στη διαδικασία να ερευνήσουν, να συνεργαστούν, να κρίνουν και να επεξεργαστούν τις πληροφορίες και το διαδικτυακό υλικό, το οποίο αναζήτησαν.



Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να συνειδητοποιήσουν πως η ποίηση και κάθε μορφή τέχνης δεν είναι αποκομμένη από τις ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές εξελίξεις, μέσα στις οποίες δημιουργήθηκε, αλλά πολλές φορές αφορμάται από αυτές,
- να συνειδητοποιήσουν πως η ποίηση έχει τη δυνατότητα να «διδάσκει», μέσα από την προσπάθειά της να στηλιτεύσει τα κακώς κείμενα, τα κοινωνικά προβλήματα, τις δύσκολες πολιτικές καταστάσεις, προτείνοντας στον άνθρωπο μία στάση αμφισβήτησης, αντίδρασης και ενεργής συμμετοχής.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν καλύτερα τα χαρακτηριστικά της ποιητικής γραφής του Κ. Καβάφη, όπως είναι η ειρωνεία, ο πεζολογικός τόνος, η αφορμή από την ιστορία κλπ.,
- να μάθουν τον μεταπολεμικό ποιητή Μ. Αναγνωστάκη, τα χαρακτηριστικά της δικής του ποιητικής γραφής, όπως τον κοφτό, λιτό, πεζολογικό λόγο, την ειρωνεία, τον διάλογο κάποιων ποιημάτων του με την ιστορία και συγκεκριμένα με τα ιστορικά γεγονότα που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον εμφύλιο, τη δικτατορία, τα οποία επηρέασαν, άλλωστε, και άλλους μεταπολεμικούς ποιητές,
- να συνεξετάσουν τους παραπάνω ποιητές και να αντιληφθούν πως μεταξύ τους εμφανίζονται κάποια κοινά χαρακτηριστικά στην ποιητική τους γραφή, όπως η ειρωνεία, ο πεζολογικός τόνος, η απομάκρυνσή τους από τις «ποιητικές λέξεις» κλπ, κάτι που επιτρέπει να μιλάμε για «συνάντηση» των δύο ποιητών.



Γραμματισμοί

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να σχολιάζουν τα κοινά χαρακτηριστικά της ποιητικής γραφής των ποιητών Καβάφη- Αναγνωστάκη,
- να μπορούν μόνοι τους να εντοπίζουν ποιήματα των Καβάφη και Αναγνωστάκη που «συνομιλούν» και να σχολιάζουν τα σημεία «συνάντησής τους»,
- να μπορούν να αναζητούν, να αξιοποιούν και να κρίνουν τις πληροφορίες που αντλούν από το διαδίκτυο, να εξοικειωθούν με τους συμφραστικούς πίνακες λέξεων ([Ανεμόσκαλα](#)) καθώς και με το πρόγραμμα Windows Movie Maker, ώστε να μπορούν να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (νέοι γραμματισμοί).

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου αξιοποιήθηκε η μετωπική αλλά κυρίως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα, με τη μετωπική μέθοδο οι μαθητές παρακινήθηκαν και ενθαρρύνθηκαν να συμμετάσχουν στις συζητήσεις που έγιναν στην τάξη σχετικά με το θέμα του σεναρίου. Έτσι, ήταν δυνατή η ενεργητική συμμετοχή των παιδιών, με ή χωρίς τη διακριτική καθοδήγησή μου και ο διάλογος με τη μορφή ερωταπαντήσεων, κυρίως κατά την προαναγνωστική φάση.

Με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, που αξιοποιήθηκε κατά τη Β΄ και Γ΄ φάση της εφαρμογής του σεναρίου επιτεύχθηκε η αυτενέργεια των μαθητών, η ανταλλαγή απόψεων και η δημιουργία κλίματος οικειότητας και συνεργασίας. Κατά την εργασία των ομάδων, δεν έμεινα αδρανής, αλλά είχα ρόλο συμβουλευτικό και καθοδηγητικό, απαντώντας σε απορίες των παιδιών ή βοηθώντας τα όποτε μου το ζητούσαν.

Επιπλέον, η διερευνητική, ανακαλυπτική μάθηση επιτεύχθηκε με την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, την επιλογή και αξιοποίηση του διαδικτυακού υλικού, ενώ η κριτική στάση των μαθητών απέναντι στον όγκο των πληροφοριών που συγκέντρωσαν συνέβαλε, κατά κάποιο τρόπο, στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και ικανότητάς τους.



Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Σύμφωνα με το συνταγμένο σενάριο, το θέμα της διδακτικής πρότασης επιλέχθηκε λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η συνεξέταση δύο σημαντικών ποιητών της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, του Καβάφη και του Αναγνωστάκη, οι οποίοι, αν και απέχουν μεταξύ τους χρονικά, παρουσιάζουν ως προς την ποιητική τους γραφή ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Επιπλέον, έναυσμα αποτέλεσε η ανθολόγηση στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου του ποιήματος του Μ. Αναγνωστάκη [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#) που τελικώς σε αρκετούς μαθητές έφερε στο νου το ποίημα του Καβάφη [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.»](#), κυρίως σε αυτούς που το είχαν διδαχθεί στην Α΄ Λυκείου.

Πιο συγκεκριμένα, η συνεξέταση των δύο ποιητών, για την οποία έγινε λόγος παραπάνω, και η κατανόηση από την πλευρά των μαθητών πως στην τέχνη υπάρχουν πολλά κοινά στοιχεία, κέντρισε το ενδιαφέρον τους, δεδομένου ότι πολλοί από αυτούς ασχολούνται με διάφορες μορφές τέχνης (μουσική, χορός, συγγραφική λογοτεχνικών κειμένων κλπ). Αφορμώμενοι από αυτό το τελευταίο, οι μαθητές αντιλήφθηκαν ευκολότερα ότι δύο ποιητές με τόσο διαφορετική θεματολογία μπορούν να «συναντώνται», όπως θα μπορούσε να συμβεί και με κάθε άλλη μορφή τέχνης, με την οποία οι ίδιοι ασχολούνται.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γενικής Παιδείας της Γ΄ Λυκείου ανθολογούνται κείμενα της μεταπολεμικής και σύγχρονης λογοτεχνίας. Ο Μανόλης Αναγνωστάκης αποτελεί έναν από τους ανθολογούμενους ποιητές στο εν λόγω σχολικό βιβλίο, ενώ ποιητικά κείμενα του Κωνσταντίνου Καβάφη τα παιδιά τα έχουν διδαχθεί τόσο στο Γυμνάσιο, όσο και στην Α΄ Λυκείου. Έτσι, οι μαθητές, ενθυμούμενοι την ποιητική γραφή του Καβάφη και μελετώντας τον Αναγνωστάκη, ποιήματα του οποίου αποτελούν μέρος της ύλης στη Γ΄ Λυκείου, μπόρεσαν να κατανοήσουν καλύτερα τη “συνάντηση” αυτών των δύο ποιητών και ανταποκρίθηκαν



στις προτεινόμενες δραστηριότητες, προσεγγίζοντας, έτσι, τους στόχους του σεναρίου. Άλλωστε, μεταξύ των στόχων ήταν οι μαθητές να αναζητήσουν, να διερευνήσουν, να συνεργαστούν, να αναρωτηθούν για το πώς και το γιατί της εν λόγω ποιητικής συνάντησης και να συγκρίνουν τα συμπεράσματα, στα οποία κατέληξαν και με άλλες μορφές τέχνης.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο σενάριο που εφαρμόστηκε αξιοποιήθηκαν οι νέες τεχνολογίες. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τον Η/Υ ως μέσο και πηγή πληροφοριών, σχετικών με το θέμα που πραγματεύτηκαν, ενώ η παραγωγή γραπτού λόγου μέσω του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου (Word) ή του λογισμικού δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint) αποτέλεσε αλλαγή εποπτικού μέσου που κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών. Από την άλλη, η αξιοποίηση των πολυμέσων (π.χ βίντεο) συνέβαλε στην αισθητική απόλαυση, αλλά και στην κινητοποίηση των μαθητών, αφού, μέσω της συμβολής ήχου και εικόνας, οι τελευταίοι μπόρεσαν να οπτικοποιήσουν πληροφορίες, τις οποίες στη συνέχεια είχαν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν κατά τη συγγραφή των δικών τους κειμένων. Όλα τα παραπάνω επιτεύχθηκαν με τη δημιουργική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, που, μεταξύ των άλλων, προσέφεραν ανεξάντλητες δυνατότητες επικοινωνίας και γνώσης και μπόρεσαν να λειτουργήσουν επικουρικά κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας (Παντζαρέλας Π., 2012).

Πιο συγκεκριμένα, στο σενάριο αξιοποιήθηκε αφενός ο συμφραστικός πίνακας λέξεων για μείζονες ποιητές, με στόχο την προσωπική πλέον αναζήτηση από την πλευρά των μαθητών ποιημάτων του Καβάφη και του Αναγνωστάκη που συνομιλούν και αφετέρου το πρόγραμμα Windows Movie Maker με στόχο τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων που αποτέλεσε, όπως αποδείχθηκε κατά την εφαρμογή, μια ενδιαφέρουσα διαδικασία για τα παιδιά.



Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου

Κ.Π. Καβάφης, [«Στα 200 π.Χ.»](#)

ΚΝΑ Α' Λυκείου:

Κ.Π. Καβάφης, [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#)

ΚΝΑ Γ' Λυκείου:

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα άλλων σχολικών βιβλίων:

Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεωρητικής κατεύθυνσης (Θετικής κατεύθυνσης, επιλογής)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Στον Νίκο Ε...1949»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Ο Δαρείος»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Οι σωσίες»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Αντί να φωνασκώ...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Τώρα είναι απλώς θεατής...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«If...»](#)

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«13.12.43»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Μέρες του 1909, '10, και '11»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Τρώες»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Η πόλις»](#)

Κ.Π. Καβάφης, [«Φυγάδες»](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Βίντεο

[«Έλληνες του πνεύματος και της τέχνης- Κων/νος Καβάφης \(εκπομπή από τον ΣΚΑΪ\)»](#)



[Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης](#) (εκπομπή από την ET1).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση (Πριν την ανάγνωση) (1 διδακτική ώρα)

1^η ώρα (αίθουσα προβολών)

Πριν την έναρξη της Α΄ φάσης εφαρμογής του σεναρίου, οι μαθητές είχαν ενημερωθεί για την εφαρμογή του καθώς και για το περιεχόμενό του. Τους άρεσε το θέμα και πολλές μαθήτριες δήλωσαν ότι ο Καβάφης είναι ένας από τους αγαπημένους τους ποιητές. Ας σημειωθεί πως το σενάριο εφαρμόστηκε στο τμήμα επιλογής της Νεοελληνικής λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου, το οποίο στην πλειοψηφία του αποτελούνταν από μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης, ενώ μόνο τρεις μαθήτριες ήταν της θετικής κατεύθυνσης.

Κατά την πρώτη αυτή ώρα μεταβήκαμε στην αίθουσα προβολών του σχολείου, στην οποία υπάρχει δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο. Αρχικά, έγραψα στον πίνακα τον τίτλο του σεναρίου που επρόκειτο να εφαρμοστεί και ρώτησα τα παιδιά αν γνωρίζουν ποιητικά κείμενα του Καβάφη. Αμέσως, μου ανέφεραν αρκετούς τίτλους ποιημάτων, μεταξύ των οποίων η «Ιθάκη», την οποία γνώριζαν όλοι οι μαθητές και το ποίημα «Στα 200 π.Χ.». Επειδή οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης έχουν ήδη διδαχθεί τα ποιήματα του Καβάφη, που ανθολογούνται στο βιβλίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας της θεωρητικής κατεύθυνσης, αμέσως μου ανέφεραν τα ποιήματα «Δαρείος» και «Μελαγχολία Ιάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή·595 μ.Χ.». Κατέγραψα σε μορφή στήλης τους τίτλους όλων αυτών των ποιημάτων, τον έναν μετά τον άλλο.

Ακολούθως, ρώτησα τα παιδιά κατά πόσο *γνωρίζουν τον μεταπολεμικό ποιητή Μ. Αναγνωστάκη*. Μου απάντησαν πως έχουν ήδη διδαχθεί από την αρχή της σχολικής χρονιάς τον εν λόγω ποιητή από το βιβλίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας γενικής παιδείας. Στο ερώτημα *αν γνωρίζουν ποιήματα του Μ. Αναγνωστάκη* μου ανέφεραν το ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.». Δεν γνώριζαν άλλα ποιήματα και με αυτήν την αφορμή τους είπα ότι είναι ευκαιρία να γνωρίσουμε λίγο



καλύτερα και τους δύο ποιητές, παρακολουθώντας σύντομα βίντεο-αφιερώματα. Η παραπάνω συζήτηση διήρκεσε πέντε περίπου λεπτά.

Στη συνέχεια, με τη βοήθεια ενός φορητού Η/Υ, του βιντεοπροβολέα του σχολείου και δύο ηχείων, αρχικά τα παιδιά παρακολούθησαν αποσπάσματα από τα βίντεο [Ελληνες του πνεύματος και της τέχνης-Κων/νος Καβάφης](#) και [Παρασκήνιο-Μανόλης Αναγνωστάκης](#). Για την προβολή του παραπάνω αφιερώματος στον Αναγνωστάκη χρειάστηκε η σύνδεση με το διαδίκτυο, που διέθετε η αίθουσα προβολών. Λόγω της μεγάλης διάρκειας των βίντεο, αλλά και της μίας ώρας που διατέθηκε για την προαναγνωστική φάση, επιλέχθηκε να προβληθούν λίγα μόνο λεπτά των βίντεο-αφιερωμάτων και συγκεκριμένα: 2,5 λεπτά (από 4.55' ως 6.57') για τον Κ. Καβάφη και 1,5 λεπτό για τον Αναγνωστάκη (από 35-36,50).

Ακολούθησε τρίλεπτη συζήτηση με τα παιδιά, σχετική με τις εντυπώσεις τους από όσα παρακολούθησαν. Πολλοί μαθητές ανέφεραν ότι τους άρεσε ιδιαίτερα το βίντεο για τον ποιητή Καβάφη και αρκετοί ήταν εκείνοι που επέμεναν να δούμε το αφιέρωμα στο σύνολό του. Τους εξήγησα πως το συγκεκριμένο βίντεο ήταν μεγάλης διάρκειας και δε θα προλαβαίναμε στο πλαίσιο μίας διδακτικής ώρας. Τότε, δύο-τρεις μαθήτριες με ρώτησαν αν το συγκεκριμένο βίντεο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.youtube.com. Τους ανέφερα πως μπορούν εύκολα να το αναζητήσουν μέσω της παραπάνω ιστοσελίδας και μου είπαν πως θα το παρακολουθήσουν από το σπίτι τους.

Στη συνέχεια, μοίρασα στους μαθητές ένα φωτοαντίγραφο, το οποίο περιείχε τα ποιήματα [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ.»](#) και [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#) των Καβάφη και Αναγνωστάκη αντιστοίχως. Ανέφερα στους μαθητές πως θα διαβάσουμε τα δύο αυτά ποιητικά κείμενα και θα προσπαθήσουμε να βρούμε στοιχεία που, ενδεχομένως, επιβεβαιώνουν τη “συνάντηση” των δύο ποιητών, όπως ακριβώς αναφέρει και ο τίτλος του σεναρίου. Σε αυτό το σημείο ας σημειωθεί πως κάποιοι μαθητές (τρεις με τέσσερις) νόμιζαν πως πρόκειται στην κυριολεξία για συνάντηση των εν λόγω ποιητών. Κάποιοι άλλοι, όμως, γνώριζαν πως ο Καβάφης ήταν προγενέστερος του Αναγνωστάκη. Για να μην υπάρχει καμία απορία, εν τάχει δημιούργησα στον πίνακα



μία χρονογραμμή, για να αντιληφθούν όλοι οι μαθητές πως ο Καβάφης ανήκει σε άλλη λογοτεχνική γενιά από τον Αναγνωστάκη και ότι απέχει αρκετά χρονικά ο ένας από τον άλλον.

Έπειτα, επιστρέψαμε στο φωτοαντίγραφο που είχε μοιραστεί στα παιδιά. Μία μαθήτρια με διέκοψε εκείνη τη στιγμή λέγοντάς μου πως έχει δει το συγκεκριμένο ποίημα να ανθολογείται στο βιβλίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας της γενικής παιδείας, αλλά δεν το έχει διαβάσει. Έπειτα, ανέλαβα να αναγνώσω μεγαλοφώνως τα ποιήματα στην τάξη. Τα παιδιά παρακολουθούσαν με προσοχή. Μετά το τέλος της ανάγνωσης, ακολούθησε διάλογος, στο πλαίσιο της μετωπικής διδασκαλίας, που σκοπό είχε να επιβεβαιώσουν ή και να απορρίψουν οι μαθητές, με μια πρώτη ματιά, τη “συνάντηση” των παραπάνω ποιητών, όσον αφορά τουλάχιστον στα συγκεκριμένα ποιήματα που αναγνώστηκαν στην τάξη.

Στο πλαίσιο του διαλόγου με τους μαθητές, όλοι σχεδόν παρατήρησαν τον κοινό, μεταξύ των δύο ποιημάτων, τίτλο. Μία μαθήτρια σε αυτό το σημείο σήκωσε το χέρι της και ανέφερε τη διαφορετική ημερομηνία στον τίτλο των δύο ποιημάτων. Τότε άδραξα την ευκαιρία να ρωτήσω τους μαθητές αν είναι ίδια ή διαφορετική η χρονική περίοδος αφορμής των ποιητών. Πολλοί σήκωσαν το χέρι τους να λάβουν τον λόγο, αφού όλοι σχεδόν γνώριζαν πως ο Καβάφης αφορμάται όχι από τη σύγχρονή του εποχή κυρίως, αλλά από την αρχαιότητα και την ελληνιστική εποχή, όπως οι ίδιοι οι μαθητές ανέφεραν.

Στη συνέχεια, ζήτησα από τα παιδιά να σκεφθούν και να υπογραμμίσουν στίχους ή λέξεις ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο των ποιημάτων που διαβάσαμε στην τάξη και το οποίο, κατά τη γνώμη τους, φανερώνει τη “συνομιλία” των δύο ποιητών. Σε αυτό το σημείο είχα σκοπό να πω στα παιδιά να εργαστούν ατομικά, αλλά πολλά επέμειναν να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά, κάτι που έγινε τελικά. Ας σημειωθεί πως, επειδή με το συγκεκριμένο τμήμα πριν από ένα μήνα περίπου είχε εφαρμοστεί και άλλο σενάριο, οι ομάδες διατηρήθηκαν ίδιες ως προς τη σύνθεση. Συγκεκριμένα,



οι ομάδες ήταν έξι, εκ των οποίων πέντε ήταν τετραμελείς και μία τριμελής, αφού ο συνολικός αριθμός του μαθητικού δυναμικού της τάξης είναι 23 μαθητές.

Οι μαθητές ως ομάδες μελέτησαν τα δύο ποιήματα που είχαν στη φωτοτυπία και έγραψαν τις απόψεις τους για την ποιητική “συνάντηση” των ποιητών Καβάφη και Αναγνωστάκη, που εντόπισαν στα συγκεκριμένα ποιήματα. Οι ομάδες εργάστηκαν με συνέπεια και δεν εξέφρασαν καμία απορία. Μάλιστα η δ΄ ομάδα εργάστηκε με μεγάλη προσήλωση¹.

Οι ομάδες τελείωσαν με τη λήξη της διδακτικής ώρας, ωστόσο, η ε΄ ομάδα χρειάστηκε και το διάλειμμα προκειμένου να ολοκληρώσει την εργασία της, στην προσπάθειά της να παρουσιάσει μια πιο ολοκληρωμένη, όπως μου είπαν τα μέλη της, απάντηση². Με την παράδοση από την ε΄ ομάδα της εργασίας της, τελείωσε η πρώτη ώρα εφαρμογής του σεναρίου.

Β΄ φάση (Κυρίως ανάγνωση) (4 διδακτικές ώρες)

2^η ώρα (σχολική τάξη)

Κατά τις πρώτες δύο ώρες της Β΄ φάσης, οι μαθητές επρόκειτο να μεταβούν στην αίθουσα πληροφορικής του σχολείου. Ωστόσο, καθώς το σενάριο εφαρμόστηκε σε τμήμα επιλογής της Γ΄ τάξης, την ίδια ώρα που είχαμε εμείς μάθημα, το εργαστήριο πληροφορικής ήταν κατειλημμένο από το τμήμα επιλογής της Πληροφορικής της ίδιας τάξης. Συνήθως με την καθηγήτρια της Πληροφορικής υπήρχε άριστη συνεργασία, ωστόσο, εξαιτίας της μακροχρόνιας απουσίας της, λόγω ασθένειας, κατά τον προηγούμενο μήνα, είχε μείνει πίσω στην ύλη και, εκ των πραγμάτων, δεν μπορούσε να μας διαθέσει το εργαστήριο. Έτσι, για ένα συνεχόμενο δίωρο οι μαθητές εργάστηκαν ομαδοσυνεργατικά μέσα στη σχολική τάξη.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο a_fasi_omada_d.

² βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο a_fasi_omada_e.



Αυτή την ώρα, τα παιδιά έπρεπε να μελετήσουν ποιητικά κείμενα του Καβάφη και του Αναγνωστάκη και, μέσα από τη συγκριτική μελέτη τους να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με το ύφος των δύο ποιητών, τη χρήση της γλώσσας κ.ά.

Αρχικά στις ομάδες μοιράστηκαν τα κείμενα, που μελέτησαν στη συνέχεια. Συγκεκριμένα, στην α΄ ομάδα δόθηκαν τα ποιήματα [«Μέρες του 1909, '10 και '11»](#), [«Φυγάδες»](#) και [«Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.»](#), στη β΄ ομάδα τα [«Δαρείος»](#) και [«If...»](#), στη γ΄ ομάδα τα [«Στα 200 π.Χ.»](#) και [«Αντί να φωνασκώ...»](#). Στην δ΄ ομάδα δόθηκαν τα κείμενα [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#) και [«Οι σωσίες»](#), στην ε΄ τα [«Η πόλις»](#) και [«13.12.43»](#) και τέλος η στ΄ ομάδα μελέτησε τα ποιητικά κείμενα [«Τρώες»](#) και [«Τώρα είναι απλώς θεατής...»](#). Από το ζευγάρι κειμένων κάθε ομάδας, το πρώτο κείμενο ήταν του Καβάφη και το δεύτερο του Αναγνωστάκη.

Ας σημειωθεί πως στην α΄ ομάδα δόθηκαν δύο ποιήματα του Καβάφη έναντι ενός στις υπόλοιπες. Η συγκεκριμένη επιλογή έγινε αφενός για να εντοπίσουν οι μαθητές την προφανή “συνομιλία” των ποιητών στους τίτλους των ποιημάτων, διαβάζοντας το [«Μέρες του 1909, '10 και '11»](#) του Καβάφη και το [«Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»](#) του Αναγνωστάκη. Αφετέρου, θεωρήθηκε ότι, για τον εντοπισμό κάποιων επιπλέον κοινών χαρακτηριστικών μεταξύ των κειμένων των δύο ποιητών, ενδείκνυται περισσότερο το ποίημα [«Φυγάδες»](#) του Καβάφη.

Ένα μεγάλο μέρος της πρώτης ώρας του συνεχόμενου διώρου οι ομάδες το ανάλυσαν στην ανάγνωση και κατανόηση των ποιητικών κειμένων που τους δόθηκαν. Δε φάνηκε τα παιδιά να έχουν ιδιαίτερο πρόβλημα κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης, εκτός από την ομάδα δ΄ που, μεταξύ άλλων, είχε να μελετήσει το ποίημα του Καβάφη [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#). Με κάλεσε κοντά της για κάποιες διευκρινίσεις, μετά από τις οποίες συνέχισε την εργασία της. Όλες οι ομάδες ολοκλήρωσαν πριν από τη λήξη της συγκεκριμένης διδακτικής ώρας την ανάγνωση και ακολούθως ξεκίνησαν να επεξεργάζονται τα ερωτήματα του φύλλου εργασίας, που εν τω μεταξύ τους είχε μοιραστεί. Έπρεπε, δηλαδή, να συνεξετάσουν τα ποιήματα που τους δόθηκαν ως προς το ύφος, το λεξιλόγιο, τη χρήση ή όχι της



ειρωνείας και να καταγράψουν τις απόψεις τους κατά πόσο μπορούμε να μιλάμε για “συνάντηση” των ποιητών Καβάφη και Αναγνωστάκη. Ας σημειωθεί πως κατά την ώρα αυτή τα παιδιά δεν εξέφρασαν απορίες και εργάστηκαν με προσήλωση.

Μετά από τον κύκλο του κουδουνιού, δύο από τις ομάδες, η γ΄ και η στ΄, προτίμησαν να παραμείνουν και στο διάλειμμα, προκειμένου να ολοκληρώσουν ό,τι έγραφαν τη στιγμή εκείνη.

3^η ώρα (σχολική τάξη)

Κατά την ώρα αυτή, οι ομάδες, ευρισκόμενες μέσα στη σχολική τάξη, συνέχισαν τη δραστηριότητα της προηγούμενης ώρας, σε περίπτωση που δεν την είχαν ολοκληρώσει. Στη συνέχεια, άρχισαν να απαντούν στις δραστηριότητες της δεύτερης αυτής ώρας. Έπρεπε να εντοπίσουν, δηλαδή, κατά πόσο και οι δύο εξεταζόμενοι ποιητές ξεκινούν από απλές ιστορίες ανθρώπων, στοχεύοντας, ωστόσο, στη συνέχεια στο κοινωνικό και πολιτικό κλίμα της εποχής.

Τα παιδιά δεν αντιμετώπισαν κανένα πρόβλημα στην εξέταση του ποιήματος του Μ. Αναγνωστάκη, καθώς είχαν ήδη κατανοήσει ή και γνώριζαν από το μάθημα της νεοελληνικής λογοτεχνίας της γενικής παιδείας πως ο Αναγνωστάκης, ως μεταπολεμικός ποιητής, γράφει ποίηση κοινωνική-αντιστασιακή, όπως χαρακτηρίζεται στην εισαγωγή του εν λόγω βιβλίου ([σελ. 8 και 9](#)), όπως και οι μαθητές παρατήρησαν. Επομένως, γνώριζαν ότι η ποίηση του Αναγνωστάκη ξεκινά από μία απλή ιστορία με στόχο στη συνέχεια να στηλιτεύσει το πολιτικό κλίμα της εποχής και κυρίως την εποχή του εμφυλίου ή της δικτατορίας. Εκεί που χρειάστηκαν δύο-τρεις ομάδες βοήθεια ήταν στον σχολιασμό των ποιημάτων του Καβάφη, πώς δηλαδή η ιστορία που ο ποιητής πραγματεύεται ανάγεται στη συνέχεια σε κάτι πιο γενικό, αναφερόμενη στο κλίμα της εποχής. Μετά από το κάλεσμά τους, πήγα κοντά τους για να τους επιλύσω σχετικές απορίες και ακολούθως συνέχισαν με τις απαντήσεις τους. Ας σημειωθεί πως οι ομάδες αυτές ήταν η γ΄ και η στ΄ που κατά την προηγούμενη ώρα είχαν μείνει και στο διάλειμμα, για να ολοκληρώσουν την εργασία



της πρώτης διδακτικής ώρας της β' φάσης. (βλ. αρχεία omada g, b fasi, 2 vra και omada st, b fasi, 2 vra).

Μετά από λίγο τελείωσε η διδακτική ώρα και όλες οι ομάδες παρέδωσαν τις εργασίες τους. Ωστόσο, δεν μπόρεσε να γίνει ανάρτηση στο ιστολόγιο, αφού οι απαντήσεις των ομάδων βρίσκονταν σε χειρόγραφο μορφή.

4^η ώρα (σχολική βιβλιοθήκη)

Κατά την ώρα αυτή υπήρξε πάλι πρόβλημα με τη διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής. Ωστόσο, επειδή για τη δραστηριότητα αυτής της διδακτικής ώρας απαιτούνταν οπωσδήποτε Η/Υ και σύνδεση στο διαδίκτυο, μεταβήκαμε στον χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης, στον οποίον υπάρχουν τρεις συνολικά Η/Υ. Αμέσως, έπρεπε να αντιμετωπιστεί και άλλο πρόβλημα, καθώς οι ομάδες ήταν συνολικά έξι, ενώ οι Η/Υ που είχαμε στη διάθεσή μας μόνο τρεις. Έτσι, χωρίστηκαν τα παιδιά σε τρεις μεγάλες ομάδες, εκ των οποίων οι δύο των οκτώ ατόμων και η μία των επτά.

Παρά το γεγονός ότι υπήρχε δυσκολία να βλέπουν και οι επτά ή οκτώ μαθητές από την οθόνη του Η/Υ, μοίρασαν μόνοι τους, χωρίς τη δική μου παρέμβαση, τους ρόλους. Έτσι, ένας μαθητής ήταν ο δακτυλογράφος της ομάδας, άλλος ο συντονιστής, άλλος μαθητής διάβαζε ξανά τα ερωτήματα που έπρεπε να απαντηθούν, άλλος κατέγραφε σε ένα πρόχειρο χαρτί τις απαντήσεις των μαθητών, πριν τη δακτυλογράφησή τους κ.ά. Βέβαια, λόγω των πολλών ατόμων των ομάδων, χρειάστηκε περισσότερος χρόνος για τον συντονισμό τους, για τη μεταξύ τους συνεννόηση, αλλά και για να καταλήξουν στις απαντήσεις τους.

Πιο συγκεκριμένα, αυτήν την ώρα, οι ομάδες μετέβησαν στους [Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές](#) της ιστοσελίδας της πύλης για την ελληνική γλώσσα: αρχικά, στον συμφραστικό πίνακα του ποιητή Καβάφη και στη συνέχεια του Αναγνωστάκη.

Οι μαθητές γνώριζαν ήδη τους συμφραστικούς πίνακες από προηγούμενο σενάριο και έτσι δεν είχαν απορίες. Αμέσως τοποθέτησαν λέξεις στη μηχανή αναζήτησης που, κατά τη γνώμη τους, θα μπορούσαν να είναι κοινές τόσο σε



ποιήματα του Καβάφη, όσο και του Αναγνωστάκη. Σε αυτό το σημείο, ως προς την επιλογή των κατάλληλων λέξεων και οι τρεις ομάδες χρειάστηκαν τη βοήθειά μου, μολονότι είχαν και δικές τους ιδέες.

Τα παιδιά εντόπισαν ποιήματα των εξεταζομένων ποιητών μετά την αναζήτηση, τα οποία αντέγραψαν σε ένα αρχείο Word ή PowerPoint. Κατά την επιλογή των ποιητικών κειμένων και τον σχολιασμό τους, όπως ζητούνταν στο φύλλο εργασίας που τους είχε ήδη μοιραστεί, δεν είχαν κανένα πρόβλημα. Το μόνο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι πολυπληθείς ομάδες χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο από τον προβλεπόμενο, μέχρι να καταλήξουν στα ποιήματα που “συνομιλούν”. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα και οι τρεις ομάδες να χρειαστούν και το διάλειμμα αλλά και δέκα με δεκαπέντε λεπτά από την επόμενη διδακτική ώρα, προκειμένου να ολοκληρώσουν τις εργασίες τους. Ευτυχώς για το μάθημά μας έχουμε ένα συνεχόμενο δίωρο, οπότε δεν ανέκυψε, ως προς τον χρόνο τουλάχιστον, κανένα πρόβλημα.

5^η ώρα (σχολική βιβλιοθήκη)

Κατά την ώρα αυτή οι ομάδες συνέχισαν για λίγο ακόμη τις εργασίες της προηγούμενης διδακτικής ώρας με τη βοήθεια των Η/Υ που είχαν στη διάθεσή τους. Τον περισσότερο χρόνο, περίπου δεκαπέντε λεπτά από αυτήν την ώρα, χρειάστηκε η ομάδα β΄, προκειμένου να τελειώσει το αρχείο της, λέγοντας ότι καθυστέρησε λίγο παραπάνω στην αναζήτηση φωτογραφιών για την οπτικοποίηση στίχων των ποιημάτων που βρήκαν³. Οι άλλες δύο ομάδες, μέχρι να τελειώσει και η β΄ ομάδα ετοιμάζονταν για την παρουσίαση των ομαδικών εργασιών αυτού του τελευταίου διώρου.

Στην πραγματικότητα επρόκειτο να γίνει παρουσίαση όλων των εργασιών της Β΄ φάσης, αλλά επειδή οι ομάδες καθυστέρησαν να ολοκληρώσουν τις εργασίες της προηγούμενης διδακτικής ώρας, επιλέχθηκε να παρουσιαστούν οι εργασίες αυτής της τελευταίας ώρας που ήταν και σε ηλεκτρονική μορφή. Ωστόσο, στον χώρο της

³ Βλ. ό.π. το b_omada_b_fasi_3&4_vra.



σχολικής βιβλιοθήκης δεν υπήρχε δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί ο βιντεοπροβολέας. Έτσι, η παρουσίαση έγινε από τις οθόνες των Η/Υ των ομάδων και όλοι οι μαθητές κάθονταν γύρω από αυτόν, προκειμένου, όσο μπορούσαν, να παρακολουθούν. Παρά την αντικειμενική δυσκολία που υπήρξε, τα παιδιά συμμετείχαν στη διαδικασία και σχολίαζαν τις εργασίες των άλλων ομάδων, οι οποίες επιδοκιμάστηκαν. Πρόβλημα με τον χρόνο της παρουσίασης δεν ανέκυψε, αφού οι εργασίες ήταν μόνο τρεις, όσες και οι ομάδες για το συγκεκριμένο δίωρο. Παρά ταύτα, για άλλη μια φορά, δεν αξιοποιήθηκε το ιστολόγιο, παρόλο που το ίδιο τμήμα το είχε χρησιμοποιήσει σε ένα σενάριο που είχε εφαρμοστεί πριν από έναν περίπου μήνα και γνώριζε τον τρόπο ανάρτησης. Ο λόγος ήταν ότι δεν περίσσευε αρκετός χρόνος για την ανάρτηση και την ανατροφοδότηση εντός της διδακτικής ώρας και από το σπίτι τους δε θα είχαν τον χρόνο να το κάνουν, όπως ισχυρίστηκαν.

Έμεινε μόνο ένα λεπτό περίπου και τα παιδιά ρωτήθηκαν πώς τους φάνηκε το σενάριο που εφαρμόσαμε ως τώρα. Οι απαντήσεις τους ήταν θετικές, εξέφρασαν μόνο παράπονο για τη διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής.

Γ' φάση (Μετά την ανάγνωση) (2 διδακτικές ώρες)

6^η διδακτική ώρα (σχολική βιβλιοθήκη)

Κατά την ώρα αυτή, το εργαστήριο πληροφορικής δεν ήταν διαθέσιμο. Έτσι, μεταβήκαμε στον χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης. Αυτή τη φορά οι μαθητές χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες, αφού μία μαθήτρια είχε φέρει τον φορητό της Η/Υ, τον οποίο συνδέσαμε στο διαδίκτυο, καθώς η σχολική βιβλιοθήκη προσέφερε αυτήν τη δυνατότητα.

Οι ομάδες έπρεπε να δημιουργήσουν ένα βίντεο-αφιέρωμα στους ποιητές Καβάφη και Αναγνωστάκη, διάρκειας 1-1,5 λεπτών, στο οποίο κλήθηκαν να σκιαγραφήσουν το πορτρέτο των παραπάνω ποιητών και να καταγράψουν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν από τη μελέτη των ποιημάτων που τους δόθηκαν αλλά και από τα ποιήματα που εντόπισαν στους συμφραστικούς πίνακες λέξεων. Στο τέλος των βίντεο μπορούσαν να συνοψίσουν τα κοινά χαρακτηριστικά



που εντόπισαν στην ποιητική γραφή των παραπάνω ποιητών, ενώ είχαν τη δυνατότητα να αναφέρουν και τις δικές τους απόψεις, σχετικά με την εν λόγω “συνομιλία”, προσθέτοντας μουσική επένδυση ή και φωτογραφικό υλικό για να εμπλουτίσουν το βίντεό τους.

Για τη δημιουργία του παραπάνω βίντεο-αφιερώματος χρησιμοποιήθηκε το ψηφιακό πρόγραμμα Windows Movie Maker, το οποίο ήταν εγκατεστημένο στους Η/Υ που χρησιμοποιήθηκαν. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα τα παιδιά το γνώριζαν, καθώς είχε χρησιμοποιηθεί στο ίδιο τμήμα και σε ένα άλλο σενάριο που εφαρμόστηκε στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Μάλιστα δύο μαθήτριες που ανήκουν στην κινηματογραφική ομάδα του σχολείου και γνωρίζουν να χρησιμοποιούν, όπως ανέφεραν, και άλλα προγράμματα, επαγγελματικά, δύο-τρεις φορές χρειάστηκε να βοηθήσουν και τις υπόλοιπες ομάδες. Ας σημειωθεί πως, όταν ανακοινώθηκε στα παιδιά ότι θα χρησιμοποιηθεί το εν λόγω ψηφιακό πρόγραμμα, μία από αυτές τις μαθήτριες είπε πως δε θα προλάβουν σε μία διδακτική ώρα να δημιουργήσουν το βίντεο⁴. Αφού τονίστηκε στις ομάδες ότι το βίντεο που θα δημιουργήσουν θα είναι μικρής διάρκειας, αμέσως άρχισαν να εργάζονται.

Όλες οι ομάδες ολοκλήρωσαν την εργασία τους, αν και μία χρειάστηκε και το διάλειμμα⁵. Με αυτόν τον τρόπο ολοκληρώθηκε αυτή η διδακτική ώρα.

7^η διδακτική ώρα (αίθουσα προβολών)

Αν και αρχικά σχεδίαζα να εφαρμοστεί το σενάριο σε έξι διδακτικές ώρες, χρειάστηκε μία ακόμη για να γίνει η παρουσίαση των βίντεο των ομάδων, αφού κατά την 3^η ώρα τα παιδιά χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο από τον προβλεπόμενο, με αποτέλεσμα να αλλάξει κάπως ο προγραμματισμός.

⁴ Η μαθήτρια αυτή είχε κάνει πολλή δουλειά στο σπίτι για τη δημιουργία ενός βίντεο σε προηγούμενη εφαρμογή σεναρίου, καθώς είχε αναλάβει να ηχογραφήσει τη φωνή της και τις φωνές των μελών της ομάδας της και να τις ενσωματώσει στο βίντεο, για αυτό και αρχικά εξέφρασε τον προβληματισμό ότι ο χρόνος δεν θα φτάσει.

⁵ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο g_fasi_omada_b.



Κατά την ώρα αυτή, μεταβήκαμε στην αίθουσα προβολών, όπου χρησιμοποιήθηκαν ένας φορητός Η/Υ, ο βιντεοπροβολέας του σχολείου και δύο ηχεία. Τα αρχεία των ομάδων τα είχα ήδη αποθηκεύσει στον φορητό μου Η/Υ.

Οι εργασίες των ομάδων παρουσιάστηκαν με τη σειρά, ξεκινώντας από την α΄ ομάδα και καταλήγοντας στη δ΄. Μετά το πέρας κάθε παρουσίασης ακολουθούσε σύντομος σχολιασμός. Τα παιδιά ήταν ευχαριστημένα από τη δουλειά τους και ακούστηκαν θετικά σχόλια για όλες τις προσπάθειες.

Στο τέλος μάλιστα της ώρας, ειπώθηκε από δύο-τρεις μαθήτριες πως μπορεί αυτό το σενάριο που εφαρμόσαμε να ήταν πιο απαιτητικό από αυτό που είχε εφαρμοστεί πριν λίγο καιρό στο ίδιο τμήμα, ωστόσο, έμαθαν περισσότερα πράγματα για τον Καβάφη και γνώρισαν καλύτερα τον μεταπολεμικό ποιητή Μ. Αναγνωστάκη, ο οποίος, όπως είπαν, τους άρεσε ιδιαίτερα.



ΣΤ.ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κοινό φύλλο εργασίας για όλες τις ομάδες.

Κείμενα:

- Α΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Μέρες του 1909, '10 και '11»](#), [«Φυγάδες»](#) και
Αναγνωστάκης Μανόλης, [«Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»](#),
Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου, σελ. 54-55.
- Β΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Δαρείος»](#), Νεοελληνική Λογοτεχνία
θεωρητικής κατεύθυνσης (θετικής κατεύθυνσης επιλογής), σελ.62-63
και Αναγνωστάκης, Μανόλης, [«If...»](#)
- Γ΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Στα 200 π.Χ.»](#), Κείμενα Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου και
Αναγνωστάκης, Μανόλης, [«Αντί να φονασκώ...»](#)
- Δ΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Περιμένοντας τους βαρβάρους»](#), Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄ Λυκείου, σελ. 427 και
Αναγνωστάκης, Μανόλης, [«Οι σωσίες»](#)
- Ε΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Η πόλις»](#) και
Αναγνωστάκης, Μανόλης, [«13,12,43»](#)
- Στ΄ ομάδα:** Καβάφης, Κωνσταντίνος, [«Τρώες»](#) και
Αναγνωστάκης, Μανόλης, [«Τώρα είναι απλώς θεατής...»](#)



Α΄ φάση: δραστηριότητες

1^η ώρα . Αίθουσα προβολών.

2. Μέσα από τη μελέτη των κειμένων [«Νέοι της Σιδώνας 400 μ.Χ»](#) του Καβάφη και [«Νέοι της Σιδώνας, 1970»](#) του Αναγνωστάκη εντοπίσατε κάποια κοινά στοιχεία που μπορούν να επιβεβαιώσουν τη συνομιλία των δύο ποιητών; Αιτιολογήστε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα παραδείγματα, φράσεις, λέξεις ή στίχους των ποιημάτων που σας δόθηκαν.

Β΄ φάση: δραστηριότητες

1^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής

1. Διαβάστε τα ποιητικά κείμενα που δόθηκαν στην ομάδα σας και: **α.** συγκρίνετέ τα ως προς τα μορφικά τους χαρακτηριστικά, δηλαδή την ύπαρξη ή όχι στροφών, την ύπαρξη ισοσύλλαβων ή ανισοσύλλαβων στίχων κλπ. και **β.** σχολιάστε το λεξιλόγιο και το ύφος των κειμένων των δύο ποιητών. Επισημαίνετε την ύπαρξη ειρωνείας, ποιητικών ή καθημερινών λέξεων, απλού, κοφτού λόγου; Τα συμπεράσματα, στα οποία θα καταλήξετε, επιτρέπουν να μιλάμε για “συνάντηση” των δύο ποιητών; Επιβεβαιώστε ή απορρίψτε τα παραπάνω με αναφορές στα ίδια τα κείμενα. Γράψτε την απάντησή σας σε ένα αρχείο Word και αναρτήστε στο ιστολόγιο της τάξης, για να δεχθείτε ανατροφοδότηση από τους συμμαθητές σας.

2^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής

1. Στα ποιήματα των Καβάφη και Αναγνωστάκη που σας δόθηκαν μπορείτε: **α.** να εντοπίσετε έναν «διάλογο» των ποιητών με την ιστορία; Αφορμώνται, δηλαδή, από αυτήν ή ξεκινούν από απλές ιστορίες ανθρώπων με στόχο πάντως να μεταφέρουν το



ιστορικό, κοινωνικό ή πολιτικό κλίμα μιας εποχής; **β.** Διακρίνετε μία διδακτική διάθεση των δύο ποιητών, μέσα από την αναφορά τους σε ιστορικά γεγονότα; **γ.** Τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήξατε σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα επιβεβαιώνουν, για μια ακόμη φορά, τη “συνάντηση” των δύο ποιητών; Αιτιολογήστε την απάντησή σας, έχοντας στο νου σας και το ποίημα «Νέοι της Σιδώνας» και των δύο ποιητών που διαβάσατε κατά την προαναγνωστική φάση. Καταγράψτε τις απαντήσεις σας σε ένα αρχείο Word, κατά προτίμηση σε μορφή στήλης ή πίνακα και αναρτήστε τις στο ιστολόγιο της τάξης.

3^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής.

1α. Μεταβείτε στον [Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές της Πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) και συγκεκριμένα στον συμφραστικό πίνακα λέξεων του Καβάφη και του Αναγνωστάκη. Τοποθετήστε στη μηχανή αναζήτησης λέξεις όπως «μέρες», «ποιητής», «ποίημα», «ιστορία» ή άλλες που εσείς θα επιλέξετε. Από τα αποτελέσματα της αναζήτησης επιλέξτε τα κείμενα εκείνα των δύο ποιητών που συνομιλούν και επιβεβαιώνουν τη “συνάντηση” των παραπάνω ποιητών και: **α.** συγκρίνετέ τα μεταξύ τους, εντοπίζοντας κατά πόσο εμφανίζονται τα κοινά χαρακτηριστικά που ήδη από προηγούμενη ώρα έχετε καταγράψει σε πίνακα. **β.** Από τα ποιήματα που βρήκατε στη μηχανή αναζήτησης, επιλέξτε αυτά που συνομιλούν και συνδέστε τα με υπερδεσμούς, αφού τα αντιγράψετε σε ένα Word ή PowerPoint. **γ.** Αναζητήστε στο διαδίκτυο εικόνες, φωτογραφίες που αναδεικνύουν και οπτικοποιούν το περιεχόμενο των ποιημάτων που επιλέξατε και προσθέστε τις στο αρχείο σας. Στη συνέχεια, αναρτήστε στο ιστολόγιο.



4^η ώρα. Αίθουσα προβολών.

Παρουσίαση των εργασιών των ομάδων στην ολομέλεια της τάξης.

Γ΄ φάση: δραστηριότητες

1^η ώρα. Εργαστήριο πληροφορικής

1. Δημιουργήστε ένα σύντομο (1-1,5 λεπτού) βίντεο-αφιέρωμα στους ποιητές Καβάφη και Αναγνωστάκη, στο οποίο, αφού σκιαγραφήσετε το πορτρέτο τους, θα αξιοποιήσετε τις απαντήσεις και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξετε, κατά τις προηγούμενες διδακτικές ώρες, προσθέτοντάς τα στο βίντεο. Δηλαδή: **α.** θα αναφέρετε τα κοινά χαρακτηριστικά που επισημάνετε μεταξύ των παραπάνω ποιητών από τα ποιήματα που σας δόθηκαν προς μελέτη ή αυτά που εντοπίσατε στους συμφραστικούς πίνακες, **β.** θα εμπλουτίσετε το βίντεο-αφιέρωμα με εικόνες, φωτογραφίες, μουσική.

2^η ώρα. Αίθουσα προβολών.

1. Σύντομη παρουσίαση του βίντεο-αφιέρωματος στους Καβάφη και Αναγνωστάκη που δημιούργησαν οι ομάδες κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα.



Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Εναλλακτικά, κατά τη Γ΄ φάση του σεναρίου, οι μαθητές θα μπορούσαν να αναλάβουν τη δημιουργία ενός ιστολογίου, στο οποίο θα αναρτήσουν υλικό που θα σχετίζεται με τους ποιητές Καβάφη και Αναγνωστάκη. Το υλικό αυτό θα μπορούσε να είναι φωτογραφίες, εικόνες, παραπομπές σε βίντεο, δικά τους άρθρα ή δικές τους μελέτες και συμπεράσματα που προέκυψαν μετά τη συνεξέταση κειμένων των παραπάνω ποιητών και θα ήθελαν να μοιραστούν με τους υπολοίπους. Το ιστολόγιο αυτό μπορεί να μην περιοριστεί μόνο στην ανάρτηση υλικού σχετικού με τους εν λόγω ποιητές, αλλά δύναται να μετατραπεί σε έναν ηλεκτρονικό χώρο, στον οποίο θα εκφράζονται απόψεις και προβληματισμοί σχετικά με τη συνομιλία και “συνάντηση” και άλλων ποιητών, ακόμα και άλλων μορφών τέχνης.

Επίσης, ανάλογα με τους στόχους του εκπαιδευτικού που θα εφαρμόσει το σενάριο, είναι δυνατό, ως εναλλακτική δραστηριότητα, να τεθεί κατά την Α΄ φάση στους μαθητές η άσκηση της δημιουργίας της χρονογραμμής, στην οποία θα φαίνεται η εποχή που εμφανίστηκε στο λογοτεχνικό στερέωμα ο Καβάφης και η εποχή του Αναγνωστάκη, για να αντιληφθούν και σχηματικά ότι οι δύο ποιητές, αν και απέχουν χρονικά, ως ένα σημείο “συναντώνται και συνομιλούν”. Για τη δημιουργία της χρονογραμμής μπορούν να αξιοποιηθούν διάφορα προγράμματα που διατίθενται δωρεάν στο διαδίκτυο, όπως το Timerime κ.ά.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου δεν υπήρξαν προβλήματα όσον αφορά στη χρήση του ψηφιακού προγράμματος Windows Movie Maker, καθώς τα παιδιά το είχαν ξαναχρησιμοποιήσει και είχαν μια σχετική εξοικείωση με αυτό. Επίσης, οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι και με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάλιστα οι ίδιοι την επιζητούσαν.



Ωστόσο, το κυρίαρχο πρόβλημα που παρατηρήθηκε ήταν η διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής, όχι διότι δεν υπήρχε κατανόηση και συνεργασία με την καθηγήτρια της Πληροφορικής, όσο κυρίως γιατί οι ώρες εφαρμογής του σεναρίου στο συγκεκριμένο τμήμα, που δεν ήταν τμήμα γενικής παιδείας αλλά επιλογής, συνέπιπταν με τις ώρες επιλογής του μαθήματος της Πληροφορικής. Επιπλέον, καθώς η καθηγήτρια της εν λόγω ειδικότητας απουσίαζε από το σχολείο για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, επιθυμούσε να προχωρήσει την ύλη της και για αυτό δεν μπορούσε να διατεθεί το εργαστήριο πληροφορικής.

Συμφασμένη εν μέρει με το παραπάνω πρόβλημα ήταν και η μη χρήση του ιστολογίου, κάτι που ξεκίνησε από την αρχή της εφαρμογής, καθώς οι μαθητές, μη έχοντας σε ψηφιακή μορφή τις εργασίες τους, επειδή δεν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν το εργαστήριο, δεν έκαναν την ανάρτηση στο ιστολόγιο. Ακολούθως, τις επόμενες ώρες δεν βρήκαν τον χρόνο να αναρτήσουν τις εργασίες εντός της διδακτικής ώρας, ενώ δεν αναλάμβαναν να κάνουν την ανάρτηση από το σπίτι. Ακόμη, η μη διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής και η μετάβασή μας στη σχολική βιβλιοθήκη, στην οποία δεν υπήρχαν πολλοί Η/Υ, οδήγησε στη δημιουργία πολυπληθών ομάδων, οι οποίες χρειάζονταν περισσότερο χρόνο για τη μεταξύ τους συνεννόηση. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στην αύξηση του χρόνου για τις δραστηριότητες της 3^{ης} ώρας της Β΄ φάσης, γεγονός που έθεσε το σενάριο εκτός χρονοδιαγράμματος –ευτυχώς μόνο για εκείνη την ώρα, γιατί τελικά η τάξη κατάφερε να βρει τον ρυθμό της.

Τέλος, ειδικά για την Α΄ φάση που η ώρα που διατέθηκε ήταν μία, αντί για δύο που προβλέπονταν στο συνταγμένο σενάριο, χρειάστηκε σωστή διαχείριση του διδακτικού χρόνου, προκειμένου να μην πλατειάσει η συζήτηση με τους μαθητές και να μπορέσει να τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα.



Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παντζαρέλας Π., 2012, *Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο*, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σελ. 9.